

WILG & MAND

1988-2

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand-vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken, e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (inclusief de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W. Vink

Secretaris : C. Tutein Nolthenius

Penningmeester: H.P. Verboord

Leden : P. Craenen, P. van den Dool, A.D. van 't Hoog,
G.M. Pot-van Regteren Altena, T. Rulkens

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena,
C. Tutein Nolthenius

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat.
Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, Amrobank, Vlijmen

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.
Zevende jaargang, 1988 nr. 2

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

DONATEURSDAG 1988

Onze Donateursdagen hebben hun waarde al dubbel en dwars bewezen. Ieder jaar weer was er sprake van "een succes". Doorgaan op de ingeslagen weg is dan ook een vanzelfsprekendheid geworden. Voor dit jaar staan de plannen al vast. We ontmoeten elkaar ditmaal in het westen van het land en wel in het karakteristieke Boskoop. Eens werden daar heel wat manden gevlochten. Zie het volgende hoofdstuk geschreven door ons bestuurslid P. van den Dool. Ook de datum is al geen vraagteken meer: zaterdag 1 oktober. Hoewel we dan al in de herfst zitten is rekenen op mooi weer geen toppunt van optimisme. We zien de zon al schijnen boven de mooie Boskoopse dreven.

Om 10 uur worden we welkom geheten door een zeer gewaardeerde donateur, die jarenlang als "burgemeester Reinders" is aangesproken. Die 1e oktober is zijn eerste pensioendag. We kennen hem goed genoeg om te weten, dat zijn toespraak een boeiende "aftrap" zal zijn.

Bestuurslid Van den Dool zal de betekenis van manden in Boskoop belichten. Ook het gebruik van bindteen bij het opbossen en opbinden van planten komt aan bod. Er zal weer alle gelegenheid zijn om vragen te stellen.

Na een "wandellende lunch" gaan we in groepjes op pad. Elke groep bezoekt het kleine Boskoopse kwekerijmuseum, gevestigd in een oude boomkwekerswoning. Hierin is veel te zien betreffende de kweekmethoden sinds 1466. Naast het museum is een natuurkwekerij met planten uit de oude tijd. Elke groep bezoekt ook een modern geautomatiseerd kweekbedrijf: dat van de Fa. van den Dool (zoon van ons bestuurslid). Verder maken we een bustochtje door waterrijk Boskoop met zijn hoge bruggetjes.

Om 4 uur 's middags zijn we terug in het restaurant voor gezellig napraten bij een kop thee of koffie. De dag zal zich weer bij uitstek lenen voor het aanknopen of verstevigen van contacten.

Ook dit jaar stellen we vlechtende donateurs in de gelegenheid hun werk te laten beoordelen door vakmensen. Onze voorkeur gaat nu uit naar manden voor de tuin: grasmanden, onkruidmanden, bloemplukmanden, bloemhangers, mandjes voor tuingereedschap, e.d.

Reserveer dus zaterdag 1 oktober. In augustus ontvangt u meer details en een inschrijfformulier. Tot in Boskoop!

Pakmanden

Het was rond de laatste eeuwwisseling, dat de boomkwekerij in Boskoop werd omgeschakeld van vruchtboom- en andere fruitcultures zoals aardbeien naar de kweek van sierheesters en rozen. Tot dān was de vraag naar manden goeddeels beperkt tot de gebruiksmand voor het planten en het binnenhalen van de oogst. Nu ontstond de vraag naar een solide verpakkingsmogelijkheid voor de verzending van planten en rozen. Er waren twee hoofdgroepen planten: te verzenden met zware wortelkluit (rhododendron, azalea, hulst, coniferen, hortensia) en transportabel met een uitgeklopt wortelgestel (heesters en rozen). Voor de tweede groep waren meestal langwerpige manden nodig: 1.50 meter lang, 50 cm hoog en 70 cm breed. Daarin kon - dank zij het ontbreken van een kluit - een grote hoeveelheid planten worden verpakt.

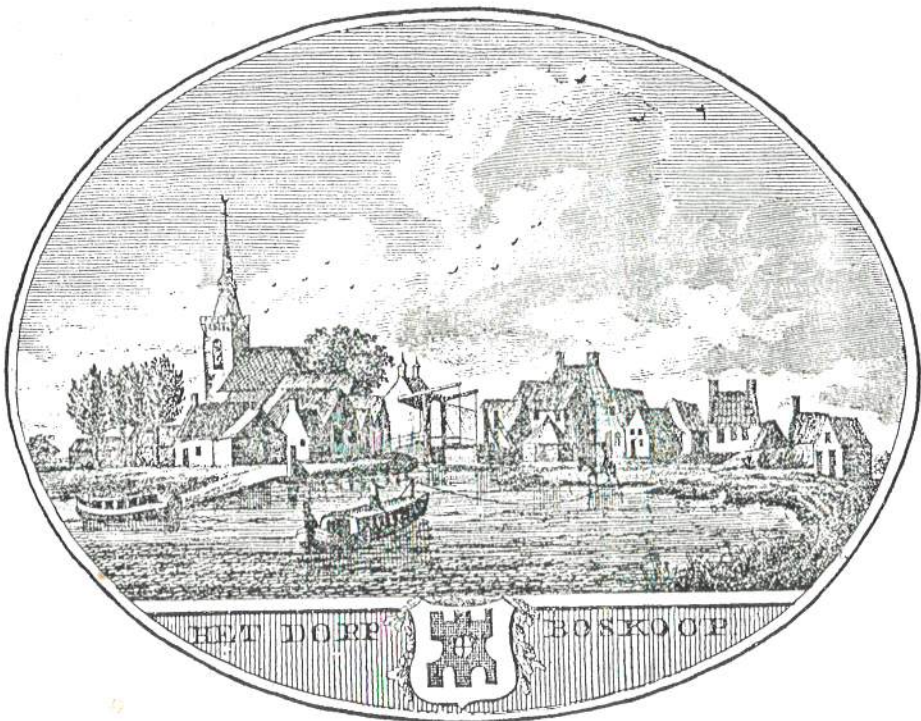
De planten die met zware kluit vervoerd moesten worden vereisten stevige pakmanden per plant om de overlevingskansen te bevorderen. Meestal werden ronde manden gebruikt, gevlochten van zeer zwaar en sterk teenhout. De bodem werd op lagen of doorleggers gemaakt, dus niet op stekken. Een doorlegger was een zware teen, die eerst door de bodem liep, vervolgens in de romp omhoogging om uiteindelijk bij het leggen van de rand te worden verwerkt. Door toepassing van 8 à 9 doorleggers was het uitgesloten, dat de bodem los zou laten. Met een op stekken gemaakte bodem blijft dat altijd mogelijk. Voor de mandenmaker betekende dit wel, dat de bodem niet onder de knie gemaakt kon worden. Voorovergebogen moest hij zijn zware materiaal verwerken. De bodem werd flink hol opgezet om die het vereiste draagvermogen te geven. De bodem werd ondersteboven gevlochten, dus hol werd bol. Al naar gelang de grootte van de mand varieerde het draagvermogen van 80 tot 150 kg. Zware kimmē werden niet gelegd en er werd gewerkt met brede sleuwen van 5 à 6 tenen, die met de hand werden aangeslagen. Alle manden moesten stevig zijn om de druk te kunnen opvangen en omdat er tijdens het transport niet bepaald zachtzinnig met die verpakking werd omgesprongen. De kleine en middelgrote soorten werden voorzien van staande oren. De grote manden hadden 2 of 4 hangoren. Door de ankers hadden deze meer kracht en waren ze gemakkelijker vast te grijpen en aan de lier te haken. Binnen de randen van de grote manden werden wilgehoepels van 12 of 14 voet afmeting aangebracht. Ze werden gelijk met de oren aan de mand verbonden om de weerstand bovenin de mand nog te vergroten. Veel van deze hoepels werden in de omgeving van Hardinxveld-Giessendam gemaakt.

Om de manden tegen vorst- en andere schade te beschermen werden witte wilgestokken van 6 of 8 voet in de randen gestoken. Die werden met jute omkleed. Boskoopse manden werden onder allerlei namen geleverd: hoge en lage buitenlanders, hoge en lage spoormanden, tachtigers, hortensiamanden, ericamanden, pioenmanden, wiegen. Het verzenden van planten is seizoenwerk: in het najaar wanneer de planten en heesters beginnen in te slapen en in het voorjaar voordat de plant zich opnieuw gaat ontwikkelen. De mandenmaker vlocht een voorraad om de grote seizoenvraag te kunnen opvangen. Overigens geen gering probleem met die grote formaten. Soms werd dat opgelost door van vierkante rechtoplopende manden alvast de bodems te maken. De rest kwam er dan in het seizoen op. Ronde manden waren gelukkig wijder uitlopend zodat in elkaar stapelen mogelijk was. Toen men rond 1900 met de ronde manden begon werd een prijs berekend, die vandaag de dag als ongeloofwaardig overkomt: een ronde mand met een doorsnee van 88 cm werd verkocht voor 60 cent.

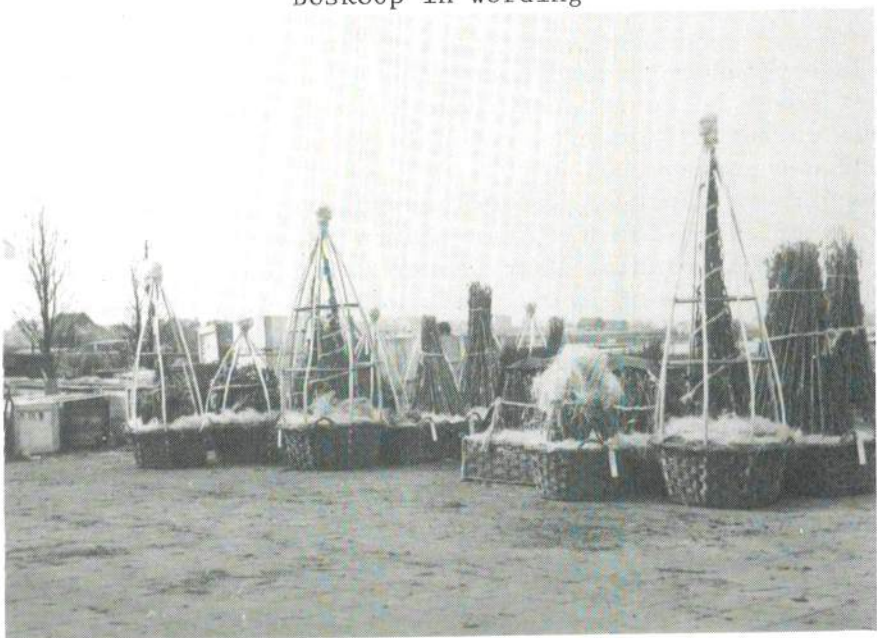
Mandenmakers

Voordat de mandenmaker, al of niet met zijn knechts, aan de slag kon, moest er nog heel wat worden voorbereid. Er waren mandenmakers die bij een teenhouthandelaar hun materiaal inkochten. Anderen kochten dit hetzij uit de hand hetzij via de openbare verkopeningen bij notaris of deurwaarder. Wilde je goed geïnformeerd op de verkoping zitten dan moest je eerst verscheidene vrienden doorgelopen hebben om zwaarte en kwaliteit van het gewas te kunnen beoordelen. En om inzicht te krijgen in vuil en ruigt (hoe minder hoe liever). Goed teenhout betekende een goede mand.

De openbare verkopeningen werden aanvankelijk gehouden in plaatsen waar vrienden lagen. Later vonden de verkopeningen voornamelijk in Utrecht plaats. Daar werden percelen teenhout verkocht uit de naaste omgeving zoals Werkhoven, Langbroek, Doorn, Wijk bij Duurstede en meer noordelijk "De lage Weide". Deze verkopeningen brachten altijd spanning in het wereldje van vriend en mand. De mooie gladde en niet te zware percelen werden begeerd door de handelaar om geschild te worden. Mandenmakers waren meer geïnteresseerd in de wat zwaardere, grovere percelen. Elke koper probeerde zo dicht mogelijk onder het oog van de afslager te zitten om bij het mijnen het eerst te worden gezien. Dat had zijn voordeel bij dubbele mijning. Wanneer de verkoping na een paar uur voorbij was viel de spanning merkbaar weg en beweerde een ieder, dat hij het allerbeste perceel voor een schappelijk prijsje in de wacht had gesleept.

Boskoop in wording

Boskoopse planten "bemand"

Grienden

Op de verkoping werden percelen teen en waardenhout geveild. De percelen teen waren nog weer onderverdeeld in snijteen en stikteen. Snijteen (teen voor het mes) werd òf bij de hoek verkocht en dan moest de koper zelf de teen snijden - òf men kocht per vim (104 bossen). Stikteen was het ondergewas van een griend, die voor hak- of waardenhout bestemd was. Het eerste groeijjaar was er vaak te veel gewas op de struiken. Door de griendwerker werd het mooiste, langste en krachtigste hout gespaard om door te groeien en later als driejarig of vierjarig hout te worden gekapt. De rest werd weggesneden en als stikteen verkocht per vim. Stikteen was niet stevig genoeg voor staakhout maar zeer geschikt voor inslag, het opslaan (omhoogwerken) van ronde en vierkante manden. In Boskoop met zijn grote en hoge manden was veel stikteen nodig.

Van de hakgrienden kwam het meerjarige griendhout. Veel hiervan werd geschild om er witte hoepels van te maken of ging naar de stoelenmaker. Heel lang is er een levendige handel geweest in witte stokken en vooral in de schiltijd (mei) bezorgden ze werk.

In de handel gebruikte men bepaalde begrippen. Zoals:

Kort kit	-	in bossen van 104 stokken, lengte	1.25 m
Lang kit	-	75	1.40
Karreband	-	52	1.56
Halfvaats	-	39	1.82
Kort tonnenband	-	26	2.10
Lang tonnenband	-	26	2.30
Tienvoeters	-	20	2.82
Elfvoeters	-	17	3.00
Twaalfvoeters	-	13	3.20
Dertienvoeters	-	13	3.40
Veertienvoeters	-	13	3.60

Voor Boskoop waren van belang: halfvaats, lang tonnenband en tienvoeters die als witte stokken op de manden werden gestoken ter bescherming van de planten. Verder werden 12- en 14-voets grauwe (dus ongeschilde) hoepels in de manden verwerkt.

Wanneer de hakgrienden werden gehakt was er altijd een deel dat nog niet de vereiste dikte of gladheid had bereikt. Dat werd dan als "werkgoed" verkocht. Door de meerjarige groei was het natuurlijk steviger dan eenjarige snijteen. Het werd in Boskoop bij voorkeur groen, dus in het voorjaar, verwerkt. Vooral als bodemteen in de Boskoopse vierkante manden. De slechtgevormde stokken werden als bonestaken (voor de moestuin) verkocht.

Wanneer het gewas gesneden was was het zaak het snel thuis te krijgen. Het kwam naar Boskoop in kleine scheepjes of aken, die via de Hollandse IJssel, Rijn of Gouwe door de sluis de polder konden binnenvaren. Op hun bestemming werden de bossen op klampen gelegd, zodat de teen bij een schrale oostelijke wind goed kon krimpen. Omstreeks half mei waren de bossen zo gedroogd en gekrompen, dat ze in de schuur of rachelloods of op een mijt (schelf) konden worden geplaatst. Er was dan weer voor ruim een jaar materiaal voorhanden. In Boskoop met zijn vele sloten was het weken of wateren geen probleem. Er is daar dan ook nooit teenhout gekookt of in een waterput geweekt. De mandenmaker sloeg halverwege de sloot bij zijn werkplaats een raamwerk met palen in de bagger, evenwijdig aan de walkant. Als men maar voor voldoende diepte zorgde konden veel bossen tegelijk worden geweekt door een of meer zware balken onder het raamwerk te steken. Die drukten de bossen onder water. De Boskoopse mandenmaker verwerkte gemiddeld vier bossen teen per dag.

In de winter ontstonden er weleens moeilijkheden wanneer de bossen in het ijs dreigden vast te vriezen. In dat geval moesten ze zo diep mogelijk worden ondergedrukt en moest het ijs elke morgen worden weggehakt (weken in een wak dus). Alleen bij heel strenge vorst kwam men in de problemen. Door de lage wattertemperatuur moest de weektijd wel tweemaal zo lang zijn als in de zomer.

Manden op maat

Ook in het "mandentijdperk" exporteerde Nederland veel landbouwprodukten en vis. De verpakking was heel belangrijk. In het verleden werd altijd een beroep gedaan op mandenmakers om oplossingen op maat te bedenken en te vlechten. Die oplossingen kwamen er. Pootaardappelen vereisten een solide maar luchtige verpakking. Jarenlang werden peenmanden (wortelmanden) gevraagd. Ook in Ameide (in de volksmond Termei of Termay) werd legio maatwerk gemaakt: vismanden onderverdeeld in schelvis-, kabeljauw- en zalmanden; tabaksmanden in diverse maten; vleesmanden en de al genoemde peenmanden. De mandenmakers in Termay verstonden de kunst om uit een handvol teen - en lang niet altijd het mooiste gewas - een verpakkingsmand te maken die was aangepast aan de eisen van het produkt en aan het transport van toen met zijn vele tussenstations van trein en schip.

In de bloeitijd van de mandenmakerij was de ligging aan groot water belangrijk. Ameide profiteerde van zijn gunstige ligging aan de Lek voor vervoer richting Rotterdam. Maar in heel Nederland hebben tal van mandenmakers en vele griendarbeiders het hunne bijgedragen aan de opbloei van de Nederlandse economie in

het algemeen en van de agrarische export in het bijzonder. En dat voor een stukloon dat meer aan armoede dan aan welvaart deed denken.

In het sierteeltgebied Boskoop streefden de kwekers ernaar gave, sierlijke planten te kweken die in vele landen werden gevraagd. De Boskoopse mandenmakers droegen hun (s)teentje bij met aangepaste verpakkingsmanden. De goede naam die Boskoop over de hele wereld heeft veroverd is mede aan hen te danken!

P. van den Dool

Manden gebruikt in de boomkwekerijen in Boskoop en omgeving

De benaming dateert van het begin van deze eeuw. Het gebruik tot + 1978.

	bodem	binnenkant v/d rand hoog	van staak tot staak wijd
hoge buitenlander rond	90 cm	50 cm	110 cm
lage buitenlander	90 cm	30 cm	105 cm
hoge spoormanden	80 cm	46 cm	95 cm
lage spoormanden	80 cm	28 cm	90 cm
mand van 80	70 cm	40 cm	93 cm
mand van 60	65 cm	37 cm	84 cm
mand van 50	58 cm	33 cm	77 cm
mand van 40	48 cm	30 cm	68 cm
mand van 35	44 cm	28 cm	62 cm
mand van 30	40 cm	27 cm	57 cm
mand van 25	34 cm	25 cm	48 cm
mand van 20	30 cm	23 cm	42 cm
vuilraapmandje	19 cm	23 cm	30 cm
pootmanden (ovaal)	44/18	25 cm	51/24
hoge vierkante mand (rechth.)	91/57	40 cm	91/57
gewone " "	91/57	30 cm	91/57
lage " "	91/57	22 cm	91/57
pioenmand "	91/57	60 cm	91/57
grote wiegen "	140/65	50 cm	150/75
kleine wiegen	100/65	50 cm	110/75

VAN HET BESTUUR

Jaarverslag secretaris

Dit verslag heeft betrekking op kalenderjaar 1987. Het is toegespitst op de belangrijkste activiteiten.

Bestuursvergaderingen

In 1987 heeft het bestuur driemaal vergaderd: op 7 maart, 25 juni en 29 december. Tot de gangbare agendapunten behoorden: bestuurssamenstelling, donateursdag, bulletin en het mandenmuseum in IJsselstein. Bijzondere onderwerpen van discussie waren: de opleiding van cursisten in Fayl-Billot en hun financiële ruggesteun, de aan mandwerk te stellen kwaliteitseisen, de financiering van een gildebord-restauratie, contacten met het Visserijmuseum in Vlaardingen.

Donateurs

In 1987 konden 35 nieuwe donateurs worden ingeschreven. Daaronder enkele supporters uit België. Het aantal opzeggingen waaronder enkele royementen wegens het niet voldoen van de contributie, bleef beperkt tot 21. Door het positieve saldo van 14 steeg het totaalaantal tot 396.

Donateursdag

De tot Wilg & Mand traditie uitgegroeide Donateursdag is gehouden op 26 september en wel in het 75-jaar oude Openluchtmuseum in Arnhem. Het aantal deelnemers was plus minus 100. Traditiegetrouw waren er ook weer enkele Belgische gasten. De dag stond in het teken van Frankrijk. De Fayl-Billot cursisten Ben Braster en Wim v.d. Zande hielden een voordracht over hun mandenmakersopleiding en de mandenmakerij in Frankrijk. Daarna werd aandacht besteed aan de ruim 30 werkstukken, die 11 donateurs als eigen fabrikaat hadden meegebracht. Onze Belgische zustervereniging Arnold Sauwen schonk mandwerk, dat was vervaardigd door Belgische cursisten. Ook werd een typisch Achterhoekse notenmand voor het museum ontvangen. Er werd op deze Donateursdag weer dankbaar gebruik gemaakt van de gelegenheid om elkaar beter te leren kennen. Dat stond soms een nadere kennismaking met het Openluchtmuseum wat in de weg.

Financiën

Ook in 1987 zijn subsidies ontvangen van de Haëlle Stichting en de K.F. Hein Stichting. Ze zijn uiteraard in dank aanvaard voor het beoogde doel: 10 maanden opleiding van een jongeman in Fayl-Billot. Als waardering voor de financiële ruggesteun hebben beide stichtingen een door de betreffende cursist gemaakte Franse botermand ontvangen. Dit vlechtwerk demonstreerde duidelijk zijn bereikte vaardigheid.

Vlechtkursussen

De belangstelling voor de cursussen in Heerde, IJsselstein en Weert blijft redelijk. Door de Vogelwacht Vijfheerenlanden werd ook weer een vlechtcursus georganiseerd. Daarvoor bestond veel belangstelling. Door gebrek aan tijd (reis naar Japan) kon Arie van 't Hoog de zomercursus niet organiseren. De hordenvlecht-dag in het Openluchtmuseum werd wel weer - en met succes - gehouden.

Bulletin

Ook in 1987 konden weer vier Bulletins verschijnen met in totaal 72 pagina's en 44 illustraties/foto's. Dank zij bijdragen uit binnen- en buitenland was de inhoud weer opvallend gevarieerd. We noemen het artikel betreffende de Engelse mandenmaker David Drew, vlechttechnieken door Roelof Harm Veenema, het artikel over wilgeschermen, de door Wim van Norel geschreven hoofdstukken over mandenmakerijen in Elburg, vlechtwerk in de schilderkunst en vlechtwerk als moderne kunstuiting (Johan Sietzema's Meerpalenproject in Den Haag).

Publiciteit

Door de uitnodiging aan het echtpaar Van 't Hoog om een paar weken in Holland Village in Japan te komen demonstreren kwam ook de Stichting Wilg & Mand wat verder dan anders in het nieuws. Internationale publiciteit werd ook bereikt op de Ontmoetingsdag voor vlechters in Stokkem (9 augustus) en via de goed opgezette tentoonstelling "De vlechtnijverheid in Vlaanderen". Mede namens de Stichting Wilg & Mand waren vlechters aanwezig op de Ambachtsmarkt in Hoog Catharijne en op de Open Tuindag bij mevrouw Pot in Schoorl. Daar is bovendien goed verkocht.

Bibliotheek

Onze collectie vakliteratuur kon worden uitgebreid met 7 boeken:

B. Kuoni, 1981 : Cestería traditional ibérica

G. v.d. Heide, 1946: Land van naamlozen

D. Wright, 1976: Baskets and basketry

Th. Okey, 1987 : An introduction to the art of basketmaking
(herdruk)

E. Klingeleers, 1987: Wissenteelt en de rietvlechtschool

Catalogus 1987: Het markt en keukenstuk in de Nederlanden,
J. de Beuckelaer

Anonym 1986 : Das Wannemachermuseum zu Emsdetten

Ook werd een oude prijscourant van de firma W. Vink en Zn aan de museumcollectie toegevoegd plus twee videobanden van de Basketmakers' Association.

Mandenmuseum

Behalve de al genoemde aanwinsten, gevlochten door Belgische cursisten, en de Overijsselse notenmand werd ons museum een antieke luiermant en een antieke babyweegschaalmand rijker.

Jaarverslag penningmeester

In dit verslag zijn twee boekjaren ondergebracht: 1986 en 1987.

Financieel overzicht Stichting Wilg & Mand

<u>Ontvangsten</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>
Contributies	f 6.819,62	f 7.032,62
Donaties W&M Fonds	f 425,--	f 1.095,--
Verkoop boeken ronde mand	f 211,50	f 421,--
Verkoop boeken ovale mand	f 3.805,--	f 1.293,--
Verkoop boekjes Vlijmense mandenm.	f 28,50	f 5,--
Verkoop W&M labels	f 60,--	f 180,--
Verhuur film	f 33,50	f --,--
Bijdragen donateursdag	f 2.238,--	f 2.352,--
Ontvangen rente	f 71,53	f 353,82
Diversen	f 71,55	f 190,--
Totaal	f 13.764,20 =====	f 12.922,44 =====
<u>Uitgaven</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>
Drukkosten bulletin	f 2.663,92	f 2.611,84
Porti bulletin	f 767,69	f 759,83
Enveloppen	f --,--	f 252,--
Layout boek ovale mand	f 1.600,--	f --,--
Aankoop boekjes Vlijmense mandenm.	f 125,--	f --,--
Porti secretariaat	f 632,50	f 695,10
Kosten donateursdag	f 2.115,90	f 2.528,--
Terugstorting lening	f 3.450,--	f --,--
Vergaderingen	f 282,--	f 54,20
Kamer van Koophandel	f 60,--	f 60,--
Aanschaf videobanden, boeken	f 97,41	f 351,38
Diversen	f 369,18	f 237,53
Voordelig saldo	f 1.600,60	f 5.372,56
Totaal	f 13.764,20 =====	f 12.922,44 =====

Onze eigen uitgaven betreffende het vlechten van ronde manden en van ovale manden verdienen meer belangstelling. De verkoop gaat op een te laag pitje door. Meer publiciteit buiten onze kring is wenselijk.

Post uit Frankrijk (van Tonny Gerfen)

Het is nu eind juni. M'n opleiding aan de Ecole de Vannerie zit er op. Maar precies een jaar geleden was het spannend. Na een test, die bestaat uit één dag bodems vlechten, en

de volgende dag een gesprekje met de directeur van de school en een lokale mandenmaker, was het afwachten. Zouden ze mij aannemen? Het jaar ervoor was de plaats voor één buitenlander voor Ben Braster. Nu bleken zich nog twee buitenlanders te hebben aangemeld: een Spanjaard en een Duitser. Eind juli komt het bericht. Aangenomen! Dus...de nodige papieren in orde maken en op 7 september op weg. Op weg om te proberen mandenmaker te worden. En daarvoor leek me die opleiding in Frankrijk een heel belangrijke stap.

Dinsdag, 8 september. De eerste cursusdag. 's Morgens om half negen staan we met ons tienen in de hal van de school. We kijken wat rond en beginnen hier en daar een voorzichtig gesprekje. Dat is dus de groep voor de "stage 1200 heures vannerie". Na een korte inleiding van de directeur gaan we op pad naar de werkplaats. Monsieur Bally zit al te wachten. Hij is onze leraar. Een man met een heel sterke uitstraling, die als een heerser door de werkplaats gaat en alles onder controle heeft. Hij ziet snel wat je aankan en wat nog te moeilijk voor je is. Mr. Bally blijkt ook iemand te zijn die snel loopt te grommen en te mopperen wanneer hij ontevreden is over ons werk. Kortom een man, waar je onmogelijk omheen kunt. Hij doet alles voor. Dat is voor mij erg gunstig omdat de taal een groot probleem is. Het is prachtig om hem te zien werken. Ter verduidelijking doet hij de bewegingen iets overdreven voor. Het hele jaar blijf ik het prachtig vinden hem te zien werken. Vooral bij de dubbele randen. Daar raak ik niet op uitgekeken.

Met zijn drieën beginnen we aan een aardappelmand. Van alle manden worden series gevlochten. Van de aardappelmand 10. Later van andere manden 4 of 5, soms zelfs 2. De volgorde is altijd: eerst materiaal sorteren voor de bodem, bodems maken. Dan sorteren van de staken, kimmén en de inslag. Vervolgens de manden opvlechten en daarna oren of beugels sorteren en die plaatsen. In het telkens sorteren van de twijg gaat heel veel tijd zitten. Vooral wanneer de voorraad in een bepaalde maat

gering is en diverse bossen doorgewerkt moeten worden om het gewenste aantal twijgen bij elkaar te krijgen.

Na de aardappelmanden gaan we over op ovaal werk. Net als bij de ronde mand ook hier de bodem op schoot vlechten. Dit in tegenstelling met wat Arie van 't Hoog mij had geleerd. In het begin kwam ik dan ook een hand respectievelijk voet te kort. Later bleek dat het zo ook kan. Er komen toch 10 ovale bodems voor een boodschappenmand klaar. Een bodemkim zoals in Nederland wordt gevlochten wordt daar niet gemaakt. Er komt òf een voet onder òf latten. Verder vlochten we 5 oude geblokte vleesmanden. Geblokt is een vlechtwerk waarvan de horizontale twijgen sterk op de kruisingen in elkaar geslagen worden. Zodoende wordt een heel sterk vlechtwerk verkregen. We maakten ook 6 ovale wasmanden die net als de vorige een dubbele rand kregen.

Daarna gingen we over op vierkant vlechtwerk: 6 "paniers à bois", een mand waarvan de korte zijden veel lager zijn dan de lange kanten. Ze zijn in Frankrijk zeer gewild. We maakten ook 4 vierkante deegmanden. Dit was een bestelling van een klant. Er kwamen regelmatig mensen die bepaalde manden wilden. Als die in ons programma pasten moesten wij ze maken. Het werk dat wij maakten werd verkocht aan voornamelijk handelaars. Wilden we er zelf ook een dan moesten we die kopen. Verder kwamen 5 "Toilettes Marseillaises" (een soort reiskoffertje) aan bod. En als laatste vierkante (rechthoekige) klus: 2 koffers van 70x42x50 met oren opzij en een deksel.

Toen was het kerstmis. Na de kerst de laatste deksel afmaken en toen begon het: "Travail à jour". Dat is het Franse traliwerk. Weer 10 stuks ovale mandjes met een beugel en een lattenbodem. Vervolgens 10 stuks één maat groter, met gevlochten bodem en een vlechtrand. Vervolgens een hoge wasmand met twee hoeken van 90° en twee ronde hoeken (weer een bestelling) en er achteraan één hondemand. Daarna 3 aardappelzeven: een aparte mand met één hoek en verder rond met gespleten stokken in de bodem en een nieuw soort dubbele rand. Ze worden gebruikt om steentjes en zand van de aardappelen te scheiden. Toen kwamen er weer een paar opdrachtjes: een ovale en een ronde mand om een ham in te vervoeren. Manden voor eenmalig gebruik: één met een mat gevlochten en één met Franse eer maar dan drie twijgen tegelijk. Toen een druivenmand gemaakt, die op de rug gedragen wordt. Daarna 4 geblokte bo-termanden met dubbele rand en drie voeten eronder.

Ondertussen kwam van Arie een brief met fotokopieën van een eiermand met traliewerk en een rolvoet. Dat vond Mr. Bally wel interessant. Die mand kwam dus gelijk aan de beurt. Ik ben Arie nog steeds dankbaar voor die brief, want zodoende leerde ik deze speciale manier van staken aanbinden en voet maken. Zo'n mand wordt niet veel meer gemaakt, waarschijnlijk omdat dat te arbeidsintensief is. Maar voor mij wel leerstof. Ik maakte nog 5 "paniers à cave": flessemanden met een rekwerk er ingevlochten. Voor de eerste en de laatste maal ging ik met ongeschilden aan de slag om 3 eendenesten te maken. Toen 10 kleine ovale manden die in het groot dienst doen om druiven van het land naar de persen te transporteren. Ook 5 ovale manden met traliewerk, waarbij stekken in de kimmén gestoken worden. En verder 4 grote ovale boodschappenmanden met een houten lat door de bodem om doorzakken te voorkomen. Als opdracht maakte ik bovendien een grote ronde mand met een doorsnee van 70 cm en een brede beugel.

Toen, bijna aan het eind, mochten we zeggen wat we nog graag wilden vlechten. Voor mij werden dat 3 ovale mandjes met gekruid traliewerk en met een voet eronder. Tenslotte kwamen nog 3 ronde mandjes met een rolrand en een in elkaar gedraaide beugel in productie. Toen ik deze klaar had waren de medecursisten al naar huis. Het is dan vrijdag 17 juni. De 20e juni komen alweer nieuwe kandidaten hun test afleggen. Het jaar is rond. Ik sta weer in Nederland. Zal het lukken om met al wat ik geleerd heb een bestaan op te bouwen?...

De druivenmand

Nieuwe opleiding in Dilsen-Stokkem

Van de heer R. Stokbroekx, directeur van de Rijksmiddenschool in Dilsen-Stokkem ontvingen wij deze brief:

"Met fierheid kunnen we U mededelen dat de Heer Minister van Onderwijs beslist heeft dat in de Rijksmiddenschool te Dilsen-Stokkem op 1 september 1988, naast de reeds bestaande afdelingen (wetenschappen wiskunde, economie, kleding, mechanica en metaalbewerking) een volwaardige optie "RIET- EN VLECHT-WERK" opgericht wordt. Na Frankrijk en Duitsland zal nu ook België (Dilsen-Stokkem) een optie "riet- en vlechtwerk" bezitten.

Hierbij spelen wij in op een dringende behoefte van de arbeidsmarkt = WERKGELEGENHEID verschaffen. Deze afdeling is toegankelijk voor MEISJES en JONGENS. De toelatingsvoorwaarden zijn :

1) of met vrucht het 2de jaar van het lager secundair onderwijs gevolgd hebben.

2) of 16 jaar zijn op 31.12.1988.

Na hun studies behalen de leerlingen een volwaardig OFFICIEEL diploma van secundair beroepsonderwijs.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen in de Rijksmiddenschool, Stadsgraaf 22 te 3650 Dilsen-Stokkem. Telefoonnummer: 011/755399."

Met dit goede nieuws wensen wij directeur Stokbroekx van harte geluk. En ook de mensen achter de Kunstkring Sauwen, want zonder hun energieke arbeid en voorspraak zou dit positieve resultaat vermoedelijk niet zijn bereikt. De Rietvlechtschool van Stokkem herleeft dus, maar nu in het mooie moderne gebouw van de Rijksmiddenschool.

Vlechtwerk als kunstwerk in Emmen

Beeldend kunstenaar Johan Sietzema is een van de deelnemers aan de grote binnen- en buitententoonstelling van beelden en installaties in Emmen Centrum, het Noorder Dierenpark Emmen en Klazienaveen. Sietzema heeft een tweedelig object gerealiseerd, gemaakt van ongeschild Belgisch rood en geschilde stokken. Hij heeft een "schaal" gevlochten met een middellijn van 2.30 meter die over de aarde lijkt te zweven. Naast deze "schaal" staat een gesloten samengevouwen element, dat vanuit de opzet van een eendenest is opgevlochten. Dit vlechtwerk

staat opgesteld in het parkgebied van de voormalige begraafplaats van Emmen, in de naaste omgeving van het Noorder Dierenpark. In een der vijvers daar kon het teenhout gedurende een drietal weken worden geweekt.

Op de binnententoonstelling in het bruggebouw zijn keramische objecten en bouwprocessen van vlechtbouwsels te bezichtigen. Het wilgevechtwerk is voor deze kleiwerkstukken tijdens het stoken weggebrand. Ze tonen nog de holle sporen waar eens het hout als wezenlijk onderdeel van constructie en visueel beeld heeft gezeten. De tentoonstelling is elke dag gratis toegankelijk. Tot en met 4 september.

Havencafé

Heel vroeger moet het café aan de haven van Elburg, dat momenteel eigendom is van de weduwe Dijkman, dienst gedaan hebben als veerhuis. Over dit havencafé is een aardige anekdote bewaard gebleven.

"Ooit is een zekere Van der Sluis uit Nunspeet eigenaar van het café geweest. Op een gegeven moment heeft hij zijn eigendom geannonceerd te koop aangeboden. Het mag duidelijk zijn dat de verkoopwaarde nauw samenhangt met de klandizie. En daar zat nu juist het probleem. Maar een oplossing was gauw gevonden. De afspraak werd gemaakt dat het café op een morgen tussen elf en twaalf uur voor eventuele kopers te bezichtigen zou zijn. Nu was er in Elburg een mandenmakerij en twijg-schillerij van de firma Janssen, waar erg veel personeel werkte. Met de heer Janssen werd afgesproken dat zijn arbeiders de volgende morgen allemaal een gratis borrel konden krijgen wanneer ze omstreeks elf uur in het café zouden zijn. Dat was geen probleem. De volgende morgen zat het café stampvol. Op de vraag of het altijd zo druk was, werd uiteraard bevestigend geantwoord. Het café was dan ook snel verkocht. Maar de opvolger van Van der Sluis heeft naderhand nooit mandenmakers en twijg-schillers in het café gezien..."

Verteld door: Jacob Balk (1902-1977)

W.v.N.

Door de mand vallen

Andreas (Dries) van Wagenberg uit Vlijmen nam van zijn vader Johannes de rond 1850 opgerichte kuiplooierij over. Toen Cornelis van Wagenberg, die vroeger ook een looierij had bezeten en daarna een mandenmakerij, met zijn bedrijf stopte en het aan Dries over deed, betekende dit het begin van de combinatie van leerlooierij, mandenmakerij en conservenfabriek, die

onder de naam Van Wagenberg-Festen grote bekendheid zou krijgen.

De afgewerkte eikeschors (run) van de looierij werd gedroogd en als brandstof aan de boeren verkocht. Geld kwam daar niet aan te pas: er werd betaald in natura, zoals eieren en boter. Dries van Wagenberg kon er zich enorm aan ergeren, dat sommige boeren uit hebzucht hun kar met run veel te zwaar laadden, zodat de paarden slechts met uiterste krachtinspanning van het natte fabrieksterrein konden geraken. Om het afbeulen van de paarden te voorkomen, vond Dries een geniale oplossing. Hij liet bij de runhoop een greppel graven en legde daarin twee manden van eigen fabrikaat. De boeren moesten met hun volle kar over deze manden rijden en als ze te zwaar geladen waren, vielen ze vanzelf door de mand en waren gedwongen af te laden.

Anton van der Lee

Noordwolder Rotandagen

Van 31 augustus tot en met 4 september zal het centrum van Noordwolde in het teken staan van rotan. Via het organiseren van Rotandagen wil men drie doelen tegelijk dienen: de rotan-industrie, het toerisme en de recreatie.

Dat met rotan en pitriet heel creatief wordt gewerkt in Noordwolde bewijzen de legio meubels die ervan zijn gemaakt. En de makers gaan vindingrijk mee met de modetrends. In de jaren zeventig waren donkerbruin gebeitste manoumeubels een rage (manou is gladgeschuurde rotan). Begin jaren tachtig kwam de witte woontrend en nu is het kleurgebruik zo geschakeerd als het palet van een schilder. De vormgeving varieert van romantisch tot strakmodern.

Het materiaal rotan komt voornamelijk uit Indonesië. Dat bracht de plannenmakers op het idee om de Rotandagen een Indonesisch tintje te geven. Het centrum van Noordwolde zal straks dan ook meer aan Java en Sumatra doen denken dan een Friesland. De Indonesische ambassadeur is al uitgenodigd om het feest van nabij mee te maken. Natuurlijk zal een Indonesische Pasar (markt) niet ontbreken.

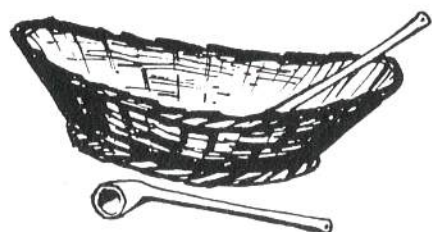
Twee grote donaties

In de afgelopen maanden is onze stichting tot tweemaal toe ver-
rast met een grote donatie. De eerste betrof een bedrag van
f 1190,-. geschonken door de heer Verboord (onze penningmees-
ter) en zijn vrouw. Beiden waren onlangs middelpunt op een fa-
miliefeest. En beiden hadden besloten de gebruikelijke cadeaus
voor twee hun sympathieke instellingen te bestemmen. Een van
de twee was Wilg & Mand, de stichting waarvoor de heer Verboord
sinds de oprichting in 1980 zoveel heeft gedaan. Ook op deze
plaats dank aan het echtpaar Verboord voor het grootse gebaar.

De tweede gift kwam van de Stichting van Panhuys. Een onzer dona-
teurs praatte in zijn vriendenkring zó enthousiast over onze
stichting, dat een aanwezig bestuurslid van de Stichting van
Panhuys het hele bestuur zover kreeg dat wij f 6500,- op onze
giro mochten ontvangen. Onze waardering voor deze onverwachte
geste betreft allen, die ons werk op deze waardevolle wijze wil-
len steunen.

Het Wilg & Mand bestuur heeft wat betreft de besteding van deze
donaties nog geen definitief besluit genomen. Er bestaan ech-
ter plannen om ze te gebruiken voor het ontwikkelen van een
audiovisuele presentatie gericht op een breed publiek. Het is
zinnig zoveel mogelijk Nederlanders te informeren over de bete-
kenis van grienden, de rol van mandenvlechters door de eeuwen
heen en de weer groeiende interesse voor hun natuurprodukten.
De kern van de voorlichting zou kunnen zijn, dat wilg en mand
niet zijn weg te denken uit Nederland. Manden blijven modern!

In dit verband verzoeken wij onze donateurs, die er een foto-
en/of dia-archief op nahouden, alvast materiaal aan te dragen
voor bovengenoemd doel. Elke foto of dia, waarop iets uit ons
wilgenwereldje voorkomt, is welkom.

pupebenne